

چکیده

نام خانوادگی: صفاآبادی	نام: اعظم
عنوان پایان‌نامه: گراف‌های وابسته به ایدال‌های هم‌ماکسیمال حلقه‌های تعویض‌پذیر	
استاد راهنما: دکتر نسرین شیرعلی	استاد مشاور: دکتر سیدجمال هاشمی
درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد	
رشته: ریاضی محض گرایش: جبر	
محل تحصیل: دانشگاه شهید چمران اهواز	
دانشکده: علوم ریاضی و کامپیوتر	
تاریخ فارغ‌التحصیلی: ۸۸ / ۱۰ / ۲۱	
تعداد صفحه: ۱۲۰	
واژه‌های کلیدی: کمرگراف - گونای گراف - دسته - همبند - درخت - جنگل - حلقه	
<p>چکیده: در این پایان‌نامه گراف ساده $\Gamma(R)$ را برای حلقه تعویض‌پذیر و یک‌دار R تعریف می‌کنیم. به گونه‌ای که دو راس مجزای a, b تشکیل یال می‌دهند اگر و تنها اگر $aR + bR = R$ و در ادامه زیرگراف $\Gamma_2(R)$ را زیرگراف وابسته به عناصر غیریکه حلقه R تعریف می‌کنیم و در ادامه خواص گراف $\Gamma_2(R) - J(R)$ را بررسی می‌کنیم. می‌دانیم اگر $U(R)$ عناصر یکه حلقه R باشند آنگاه طبق تعریف اولیه شارما از یال در $\Gamma(R)$ داریم هر $x \in U(R)$ به هر راس از $\Gamma(R)$ متصل خواهد بود و این نشان می‌دهد هر $x \in J(R)$ یک راس تنها از $\Gamma_2(R)$ است. بنابراین بخش اصلی گراف $\Gamma(R)$ زیرگراف $\Gamma_2(R) - J(R)$ است و به همین دلیل اهمیت بررسی خواص $\Gamma_2(R) - J(R)$ آشکار می‌شود.</p>	

دانشگاه شهید چمران - اهواز
مدیریت تحصیلات تکمیلی

بسمه تعالی
نتیجه ارزشیابی پایان نامه دوره کارشناسی ارشد)

بدین وسیله گواهی می‌شود پایان نامه اعظم صفاآبادی دانشجوی رشته ریاضی محض (گرایش جبر) از دانشکده علوم ریاضی و کامپیوتر به شماره دانشجویی ۸۶۲۵۲۰۱ تحت عنوان:

**گراف‌های وابسته به ایدال‌های هم‌ماکسیمال حلقه‌های
تعویض‌پذیر**

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در تاریخ ۱۳۸۸/۱۰/۲۱ توسط هیأت داوران مورد ارزشیابی قرار گرفت و با درجه عالی تصویب گردید.

امضاء	مرتبه علمی	۱- اعضای هیأت داوران:
امضاء	استادیار	الف - استاد راهنما: دکتر نسرین شیرعلی
امضاء	استادیار	ب - استاد مشاور: دکتر سیدجمال هاشمی
امضاء	استادیار	ج - داور اول: دکتر ولی گرجی‌زاده
امضاء	استادیار	د - داور دوم: دکتر البرز آذرنگ
امضاء	استادیار	۵- نماینده تحصیلات تکمیلی (استاد ناظر): دکتر عبدعلی کوچک‌پور
امضاء	استادیار	۲- مدیر گروه: دکتر سینا هدایتیان
امضاء	استادیار	۳- معاون پژوهشی - تحصیلات تکمیلی دانشکده: دکتر منصور سراج
امضاء	استاد	۴- مدیر کل تحصیلات تکمیلی: دکتر رحیم پیغان

پیشگفتار

در این پایان نامه گراف‌های وابسته به ایدال‌های هم ماکسیمال حلقه تعویض‌پذیر و یک‌دار R را، مورد بررسی قرار می‌دهیم. گراف تعریف شده در فوق را $\Gamma(R)$ نامیده و خواص آن را از لحاظ اویلری یا درخت بودن و سایر ویژگی‌های یک گراف، مورد بررسی قرار می‌دهیم.

در فصل (۱)، به تعریف و معرفی گراف‌های مختلف پرداخته و قضایای مهمی از جمله فرمول مشخصه اویلر را بیان و اثبات خواهیم کرد.

در فصل (۲)، به تعریف حلقه پرداخته و ایدال‌های اول و ماکسیمال آن را تعریف و مورد بررسی قرار داده‌ایم. سپس با تعریف $J(R)$ به عنوان اشتراک ایدال‌های ماکسیمال حلقه R ، به اثبات قضایای مختلفی در این زمینه پرداخته‌ایم.

در فصل‌های (۳) و (۴)، با تعریف $\Gamma_1(R)$ ، به عنوان گراف وابسته به عناصر یک‌گال حلقه R و $\Gamma_2(R)$ ، به عنوان گراف وابسته به عناصر غیریک‌گال حلقه R ، خواص آن‌ها را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

می‌دانیم اگر $U(R)$ عناصر یک‌گال حلقه R باشند، آنگاه طبق تعریف اولیه شمار ما از یال در $\Gamma(R)$ ، هر $x \in U(R)$ به هر راس از $\Gamma(R)$ متصل خواهد بود و این نشان می‌دهد، هر $x \in J(R)$ یک راس تنها از $\Gamma_2(R)$ است. بنابراین بخش اصلی گراف $\Gamma(R)$ ، زیر گراف $\Gamma_2(R) - J(R)$ است، که در فصل (۴) به تفصیل مورد مطالعه قرار گرفته است.

فهرست مندرجات

۳	تعاریف و قضایای مقدماتی	۱
۳	..... ۱.۱ تعریف های اساسی نظریه گراف	
۱۱	..... ۲.۱ رده‌هایی خاص از گراف‌ها	
۲۲	..... ۳.۱ گراف های یکریخت	
۳۵	مفاهیم اصلی نظریه حلقه‌ها	۲
۳۵	..... ۱.۲ مقدمه	
۳۸	..... ۲.۲ ایدال‌ها	
۵۱	گراف‌های وابسته به ایدال‌های هم ماکسیمال حلقه‌های تعویض پذیر	۳

۲		
۵۱	..... $\Gamma_2(R)$ بررسی خصوصیات	۱.۳
۷۱	بررسی حلقه‌های خاص	۴
۷۱	..... بررسی گونای حلقه‌های خاص	۱.۴
۹۲	..... $\Gamma(R)$ گونای	۲.۴
۹۸	..... $\Gamma_2(R)$ گونای	۳.۴
۱۰۶	واژه‌نامه فارسی به انگلیسی	A
۱۱۰	واژه‌نامه انگلیسی به فارسی	B

فصل ۱

تعاریف و قضایای مقدماتی

۱.۱ تعاریف های اساسی نظریه گراف

تعریف ۱.۱.۱. هر گاه A و B مجموعه‌های ناتهی باشد، $A \times B$ را حاصل ضرب دکارتی دو مجموعه A, B در نظر گرفته و به صورت زیر تعریف می‌کنیم:

$$A \times B = \{(a, b) : a \in A, b \in B\}$$

(a, b) را یک زوج مرتب می‌نامیم، یعنی ترتیب نوشتن مولفه‌های a, b در این نماد اهمیت دارد. به عبارت دیگر $(a, b) \neq (b, a)$ ، مگر این که $a = b$. اما هر گاه ترتیب نوشتن مولفه‌ها بی‌اهمیت باشد، از نماد $\otimes$ به جای $\times$ در حاصل ضرب دکارتی استفاده می‌کنیم و $A \otimes B$ را به صورت زیر تعریف می‌کنیم:

$$A \otimes B = \{(a, b) : a \in A, b \in B\}$$

اما در این جا داریم: $(a, b) = (b, a)$.

تعریف ۲.۱.۱. یک گراف از یک مجموعه V به نام مجموعه رأس‌ها (نقاط) و یک مجموعه E به نام یال‌ها (خطوط) و یک نگاشت

$$f: E \rightarrow V \otimes V$$

که از مجموعه یال‌ها به مجموعه زوج‌های $V \otimes V$ تعریف شده، تشکیل شده است. یک گراف را با $G = (V, E, f)$ یا $G = (V, E)$ و یا به طور خلاصه با G نشان می‌دهیم.

نکته: هر گاه یال $e \in E$ نظیر زوج رؤس u و v از مجموعه $V \otimes V$ باشد، آن‌گاه می‌نویسیم:

$$f(e) = (u, v)$$

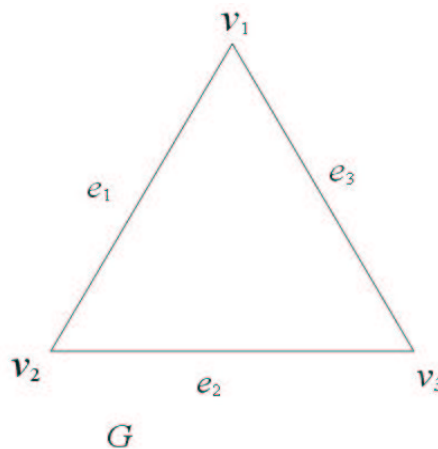
اگر بین رأس‌های u, v از گراف G ، یال $e \in E$ موجود باشد، آن‌گاه u, v را رؤس مجاور می‌نامیم و از نماد $e = (u, v)$ استفاده می‌کنیم.

قرارداد: در سراسر این پایان‌نامه، غیر از رسم گراف، از یال $e = (u, v)$ با نماد uv یاد می‌کنیم.

مثال ۳.۱.۱. گراف G را با رؤس $V = \{v_1, v_2, v_3\}$ و یال‌های

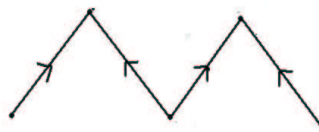
$$e_1 = (v_1, v_2), e_2 = (v_2, v_3), e_3 = (v_3, v_1)$$

در زیر رسم می‌کنیم.

تعریف ۴.۱.۱. یال e را سوداری یا جهت‌دار نامیم، اگر نظیر زوج مرتبی از رئوس u, v باشد، در غیر این صورت یال e را بی‌سو می‌نامیم. گرافی را که یال‌های آن جهت‌دار باشد، گراف جهت‌دار گوئیم.

مثال ۵.۱.۱. گراف زیر یک گراف جهت‌دار را نشان می‌دهد:

تعریف ۶.۱.۱. هرگاه یالی از یک راس شروع و به همان راس ختم شود، آن را طوقه می‌نامیم.

تعریف ۷.۱.۱. اگر G یک گراف باشد، یک گشت به طول m ، در G ، دنباله‌ای متناهی از m

یال به صورت

$$e_1 e_2 \cdots e_i \cdots e_m$$

است که در آن برای هر i ، $e_i = v_{i-1} v_i$ می‌باشد. این گشت را به صورت زیر نیز می‌توان نشان

داد.

$$v_0 \rightarrow v_1 \rightarrow \cdots v_i \rightarrow v_{i+1} \rightarrow \cdots \rightarrow v_{n-1} \rightarrow v_m$$

در این حالت v_0 را راس ابتدا و v_m را راس پایانی گشت می‌نامند و به آن یک گشت از v_0 به v_m می‌گویند. یک گشت را که تمام یال‌های آن مجزا باشد، یک گذر می‌نامیم. به علاوه اگر رئوس $v_0, \dots, v_m$ مجزا باشند (احتمالاً به استثنای $v_0 = v_m$) گذر را یک مسیر می‌نامیم. اگر $v_0 = v_m$ ،

گذریا مسیر را بسته می‌گوییم. مسیر بسته‌ای که حداقل دارای یک یال باشد، یک مدار یا یک دور نامیده می‌شود.

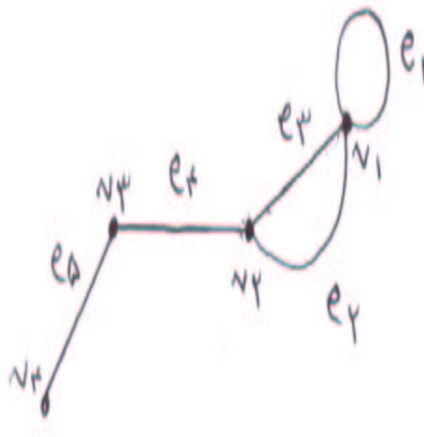
نمایش یک مسیر: یک مسیر را با راس‌ها و یال‌های موجود در آن به صورت زیر نمایش می‌دهیم:

$$v_0 e_1 \cdots e_{n-1} v_n$$

مثال ۸.۱.۱: گراف زیر در راس v_1 دارای طوقه است و یک مسیر در آن به صورت زیر مشخص

شده است:

$$v_1 e_2 v_2 e_4 v_3$$

مثال ۹.۱.۱: مسیر ذکر شده در مثال قبیل، یک مسیر ساده است و مسیر $v_1 e_2 v_2 e_3 v_1$ یک دور

است.

تعریف ۱۰.۱.۱. هرگاه G یک گراف باشد، گرافی که از افزودن یال uv به گراف G به دست می‌آید را با $G + uv$ نشان می‌دهیم.

تعریف ۱۱.۱.۱. طول یک مسیر یا یک دور، تعداد یال‌های موجود در آن (به انضمام یال‌های تکراری) می‌باشد. یک « k دور»، دوری به طول k و یک k مسیر، مسیری به طول k می‌باشد. بدیهی است که در یک گراف، هر دور باید به طول سه یا بیشتر باشد.

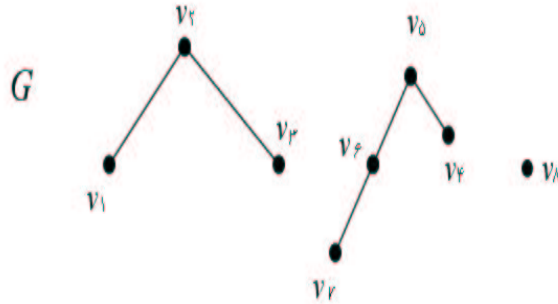
تعریف ۱۲.۱.۱. اگر G یک گراف و v راسی از این گراف باشد. آن‌گاه زیرگرافی از G را که از حذف v و همه یال‌هایی که v بر آن‌ها واقع است به دست می‌آید، با $G - v$ نمایش می‌دهیم. به طور مشابه گرافی که از حذف یال e به دست می‌آید را با $G - e$ نشان می‌دهیم.

تعریف ۱۳.۱.۱. گراف G را همبند می‌نامیم، هرگاه بین هر دو راس متمایز آن حداقل یک مسیر وجود داشته باشد، در غیر این صورت G را ناهمبند می‌گوییم. در گراف همبند G ، یال e را یک پل گوییم هرگاه $G - e$ یک گراف ناهمبند باشد.

تعریف ۱۴.۱.۱. گراف G را ناهمبند کلی یا کلاً ناهمبند می‌نامیم، هرگاه بین هر دو راس متمایز آن یالی وجود نداشته باشد.

تعریف ۱۵.۱.۱. هر زیرگراف همبند گراف G را یک مولفه گویند.

مثال ۱۶.۱.۱. گراف زیر ناهمبند است، زیرا به‌عنوان مثال بین رئوس v_4, v_8 از گراف زیر، هیچ مسیری یافت نمی‌شود.

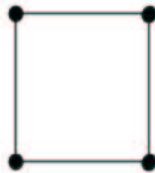
توجه: راس تنها به راسی گفته می شود که یالی از آن عبور نمی کند.

مثال ۱۷.۱.۱. راس v_8 در گراف G ، یک راس تنها نامیده می شود.

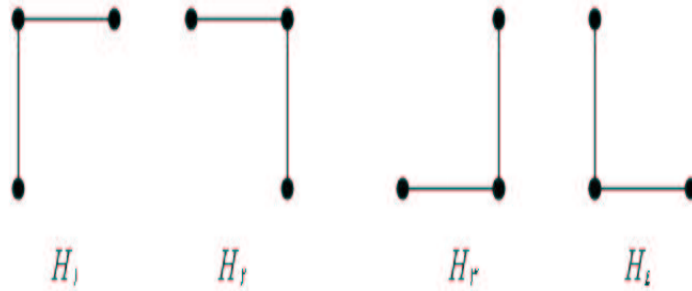
تعریف ۱۸.۱.۱. گراف H را زیرگراف گراف G می نامیم، اگر یال ها و راس های H به مجموعه یال ها و راس های G متعلق باشد. به عبارت دیگر، اگر $G = (V, E, f)$ یک گراف باشد، گراف $H = (V', E', f')$ یک زیرگراف است اگر

$$V' \subseteq V, E' \subseteq E, f|_{E'} = f'$$

مثال ۱۹.۱.۱. تمام زیرگراف هایی را که با حذف یک راس از گراف زیر نتیجه می شوند، مشخص می کنیم.

گراف‌های H_1 تا H_4 زیر گراف‌های مورد نظر هستند.

تعریف ۲۰.۱.۱. زیر گراف H از گراف G را یک زیر گراف فراگیر می‌نامیم، هر گاه شامل تمام رئوس G باشد.

توجه: هر گاه v, w رئوس H باشند و vw یالی از G باشد، لزوماً vw یالی از H نیست.

تعریف ۲۱.۱.۱. فرض کنیم H یک زیر گراف از G و V' مجموعه رئوس H باشد، H را یک زیر گراف القا شده از G می‌نامیم، هر گاه شامل همه یال‌های G باشد که رئوس V' را به هم متصل می‌کند.

تعریف ۲۲.۱.۱. اگر S مجموعه‌ای از رئوس گراف G باشد، زیر گراف تولید شده توسط S را با $\langle S \rangle$ نشان می‌دهیم و برابر زیر گراف ماکسیمال G با رئوس S است.

تذکره: طبق تعریف بالا دو رئوس از S ، در $\langle S \rangle$ تشکیل یال می‌دهند اگر و تنها اگر یال G باشند.

تعریف ۲۳.۱.۱. هر گاه G گرافی با مجموعه رئوس V باشد، آن‌گاه تعداد یال‌هایی را که در یک راس مانند u تلاقی داشته باشد، درجه راس u نامیده و آن را با $deg(u)$ یا $d(u)$ نشان می‌دهیم.

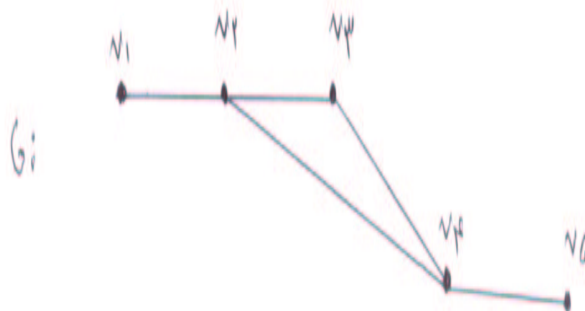
لم ۲۴.۱.۱. (دست دادن) اگر $G = (V, E)$ یک گراف باشد، آن گاه مجموع درجه‌های رئوس G دو برابر تعداد یال‌های G است.

اثبات: از این که در شمارش درجات رئوس هر یال دو بار شمرده می‌شود، حکم ثابت می‌شود. ■

فاصله بین رئوس یک گراف

اگر G یک گراف با مجموعه رئوس $V(G)$ باشد، آن گاه برای رئوس u, v در $V(G)$ ، فاصله آن‌ها را با $d(u, v)$ نمایش داده و آن را به صورت طول کوتاه‌ترین مسیر بین u, v تعریف می‌کنیم. در صورتی که بین u, v مسیری وجود نداشته باشد، از نماد $d(u, v) = \infty$ استفاده می‌کنیم.

مثال ۲۵.۱.۱. در گراف زیر، $d(v_1, v_5) = 3$ است:

تعریف ۲۶.۱.۱. قطر گراف G را با نماد $diam(G)$ نمایش می‌دهیم و آن را به صورت زیر تعریف می‌کنیم:

$$diam(G) = \sup\{d(x, y) \mid x, y \text{ رئوس متمایز } G \text{ باشند}\}$$

تعریف ۲۷.۱.۱. کمر گراف G را با $g(G)$ نمایش داده و آن را برابر طول کوتاه‌ترین دور در G

تعریف می‌کنیم و $g(G) = \infty$ ، اگر G شامل دوری نباشد.

مثال ۲۸.۱.۱. در گراف مثال قبل، $g(G) = 3$.

۲.۱ رده‌هایی خاص از گراف‌ها

در این بخش گراف‌هایی را که دارای ساختاری خاص می‌باشند، معرفی می‌کنیم.

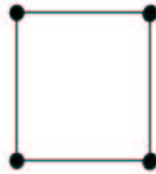
گراف‌های ساده

تعریف ۱.۲.۱. گرافی را که بین هر دو راس آن بیش از یک یال وجود نداشته باشد، گراف ساده گوئیم.

توجه: اگر در یک گراف بیش از یک یال از دو راس عبور کند، آن را گراف چندگانه گویند.

تعریف ۲.۲.۱. هر گراف فاقد یال، یک گراف پوچ یا گراف تهی گفته می‌شود.

مثال ۳.۲.۱. گراف زیر یک گراف ساده است، زیرا بین هر دو راس آن فقط یک یال وجود دارد.

گراف‌های منتظم

تعریف ۴.۲.۱. گراف G را منتظم می‌گوئیم، هر گاه تمام رئوس آن دارای درجه یکسان باشند.

اگر درجه تمام رئوس G برابر k باشد، آن‌گاه G را یک گراف k -منتظم می‌نامیم.

مثال ۵.۲.۱. گراف زیر یک گراف ۳-منتظم است، زیرا درجه هر کدام از رئوس آن برابر ۳ است.

گراف‌های کامل

تعریف ۶.۲.۱. گراف ساده G را کامل می‌گوییم، هرگاه بین هر دو راس آن یک یال وجود داشته باشد. اگر G گرافی کامل با n راس باشد، آن را با K_n نشان می‌دهیم.

توجه: بنا به تعریف برای هر راس در گراف کامل K_n داریم $d(v) = n - 1$. لذا بنا به لم دست‌دادن، گراف کامل دارای $\frac{n(n-1)}{2}$ یال می‌باشد.

تعریف ۷.۲.۱. گراف همبند G را یک گراف اویلری می‌گوییم هرگاه یک گذر بسته در G موجود باشد به طوری که شامل همه یال‌های G باشد.

قضیه ۸.۲.۱. گراف G اویلری است اگر و تنها اگر درجه تمام رئوس آن زوج باشد.

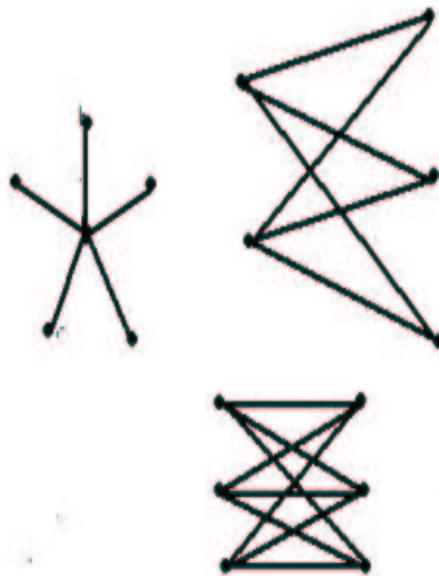
اثبات: ر.ک به مرجع [۳]، صفحه ۴۰. ■

گراف‌های دو بخشی

تعریف ۹.۲.۱. فرض کنید G گرافی با مجموعه رئوس V باشد و V_1, V_2 دو مجموعه جدا از هم باشد، به طوری که $V = V_1 \cup V_2$ و هیچ دو راسی از V_1 یا V_2 به یکدیگر متصل نباشد. از طرفی هر یال، راسی از V_1 را به راسی از V_2 متصل کند، در این صورت G را یک گراف دو بخشی می‌نامیم.

تعریف ۱۰.۲.۱. اگر G یک گراف دو بخشی باشد که در آن هر راس از V_1 به تمام رئوس V_2 وصل شده است، G را یک گراف دو بخشی کامل می‌گوییم.
 اگر G یک گراف دو بخشی کامل باشد، به طوری که V_1 دارای m راس و V_2 دارای n راس باشد، آن را با $K_{m,n}$ نشان می‌دهیم.

مثال ۱۱.۲.۱. $K_{1,5}, K_{2,3}, K_{3,3}$ در شکل زیر رسم شده است :

واضح است که گراف $K_{m,n}$ دارای mn یال و $m+n$ راس است و یک گراف دو بخشی کامل به صورت $K_{1,n}$ یک گراف ستاره‌ای نامیده می‌شود.

مثال ۱۲.۲.۱. گراف زیر یک گراف ستاره‌ای است:

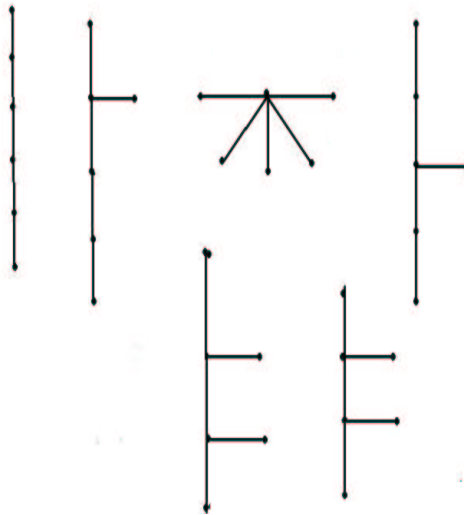
درخت

تعریف ۱۳.۲.۱. هر گراف همبند فاقد دور، یک درخت نامیده می‌شود.

از تعریف درخت نتیجه می‌شود که هر درخت یک گراف ساده است و علاوه بر این هر یال درخت، یک پل می‌باشد.

تعریف ۱۴.۲.۱. اگر شرط همبند بودن را از تعریف فوق حذف کنیم، گراف حاصل جنگل گفته می‌شود.

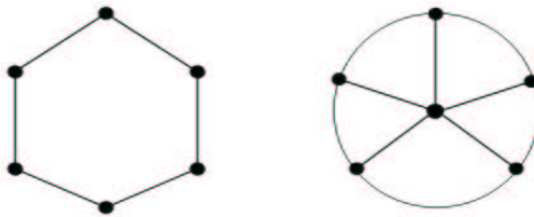
مثال ۱۵.۲.۱. گراف‌های زیر درخت هستند:

تعریف ۱۶.۲.۱. یک گراف همبند منتظم از درجه ۲ را یک گراف مداری می‌گویند. گراف مداری n راسی را با C_n نمایش می‌دهند.

تعریف ۱۷.۲.۱. چرخ n راسی که $n \geq 3$ ، گرافی است که از افزودن یک راس به دور $n - 1$ راسی C_{n-1} و اتصال آن به همه راس‌های C_{n-1} به دست می‌آید و آن را با W_n نشان می‌دهیم.

مثال ۱۸.۲.۱. شکل زیر C_6 و W_6 را نشان می‌دهد:

حال قضیه زیر را بدون اثبات می‌پذیریم:

قضیه ۱۹.۲.۱. فرض کنیم G یک گراف n راسی باشد، در این صورت گزاره‌های زیر هم ارزند:

(۱) G یک درخت است.

(۲) G فاقد مدار و $n - 1$ یال دارد.

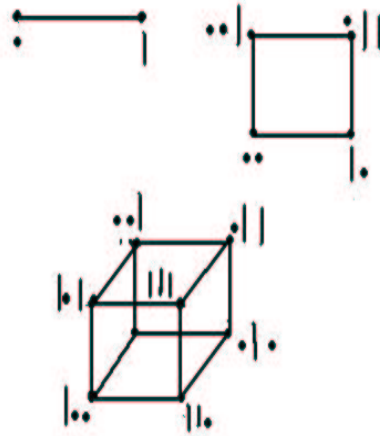
(۳) G همبند و هر یال آن یک پل است.

(۴) G همبند و $n - 1$ یال دارد.

(۵) بین هر دو راس G ، یک مسیر منحصر به فرد وجود دارد.

تعریف ۲۰.۲.۱. گراف k مکعب، گرافی است که راس‌های آن دنباله‌های k تایی از 0 و 1 هستند و دو راس در آن مجاورند، اگر دنباله‌های متناظر فقط در یک مولفه با هم اختلاف داشته باشند. گراف k مکعب را با Q_k نشان می‌دهیم.

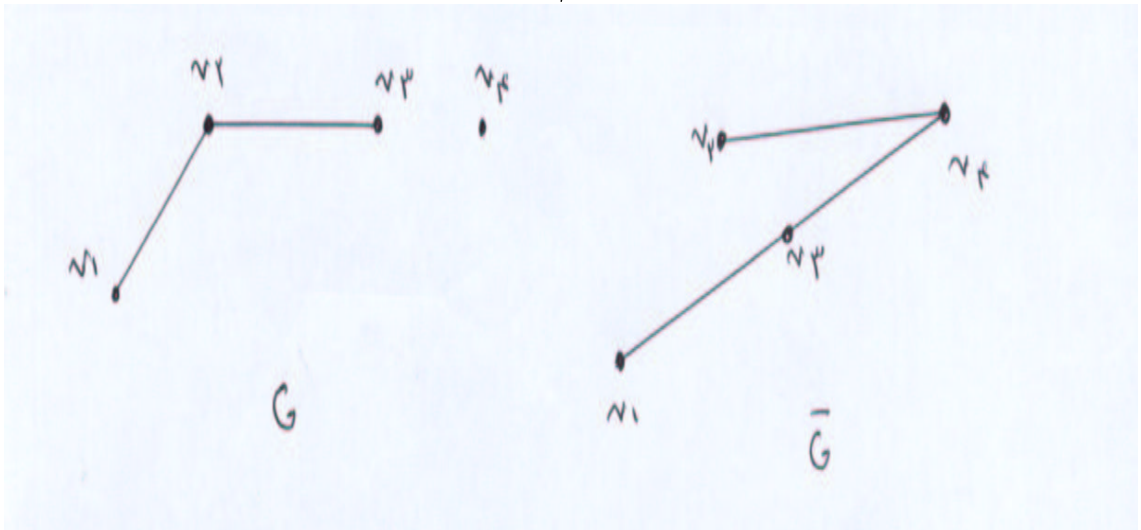
مثال ۲۱.۲.۱. در زیر گراف‌های Q_1, Q_2, Q_3 با توجه به تعریف ذکر شده در فوق رسم شده‌است:

توجه: گراف مکعبی همان گراف Q_3 است. می توان دید که Q_k تعداد 2^k راس و $2^{k-1}K$ یال دارد و منتظم از مرتبه K است.

تعریف ۲۲.۲.۱. اگر G یک گراف ساده باشد، مکمل G را با $\bar{G}$ نشان می دهیم و گرافی است که رئوس آن با رئوس G برابر است و u, v در $\bar{G}$ مجاورند اگر و تنها اگر در G مجاور نباشند.

مثال ۲۳.۲.۱. در زیر گراف دلخواه G و $\bar{G}$ رسم شده است:

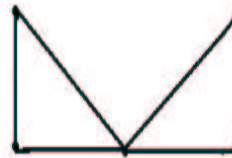
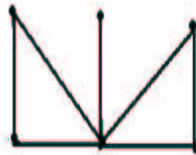

تعریف ۲۴.۲.۱. اگر مجموعه‌ی V' را به صورت زیر در نظر بگیریم:

$$V' = \{x \in V \mid \deg(x) \leq 1\}$$

آن‌گاه نماد $\bar{G}$ ، را برای زیرگراف $G - V'$ به کار می‌بریم و گراف تحویل یافته گفته می‌شود.

مثال ۲۵.۲.۱. در زیرگراف‌های دلخواه G و $\bar{G}$ رسم شده است:

تعریف ۲۶.۲.۱. یک زیرمجموعه از راس‌های گراف G را دسته گوئیم، هرگاه بین هر دو راس مجزای آن یالی موجود باشد و $W(G)$ کوچکترین کران بالای اندازه دسته‌ها تعریف می‌شود.

نشاندن یک گراف

تعریف ۲۷.۲.۱. اگر $I = [a, b]$ یک فاصله بسته حقیقی باشد، هر تابع پیوسته f از I به R^2 را یک خم پیوسته در صفحه گوئیم. اگر $f|_{(a,b)}$ یک‌به‌یک باشد، آن را یک خم ژوردان گوئیم. علاوه‌براین، در صورتی که $f(a) = f(b)$ باشد، آن را یک خم بسته ژوردان می‌گوئیم.

اکنون می‌توان نشانندن یک گراف را در یک فضای مفروض تعریف کرد. فضای مورد نظر ما آن‌هایی هستند که خم ژوردان در آن‌ها تعریف می‌شود، ولی بیشتر به صفحه و فضای سه بعدی علاقه‌مند هستیم. گراف مورد نظر گرافی است که نقاط، نشانگر رئوس آن و خم‌های ژوردان که